

Belangenverstrengeling – bruikleengever en tevens sponsor?

De commissie onderzoekt aan de hand van de Gedragslijn voor Museale Beroepsethiek, de voorloper van de Ethische Code, de *ICOM Code of Ethics* en de Code Cultuursponsoring, of de Gedragslijn voldoende duidelijke regels bevat over belangenconflicten die kunnen ontstaan bij bruiklenen en tentoonstellingsbeleid.

De conclusie is dat dit niet het geval is. Zij beveelt daarom aan het volgende in de Gedragslijn op te nemen:

'Ieder belangenconflict dient vermeden te worden. Speciale voorzorg is vereist indien de bruikleengever tevens sponsor is van de tentoonstelling of deel uitmaakt van het bestuur, de raad van toezicht of het museale beroepsveld van dat museum. Er dient voor gewaakt te worden dat naar buiten toe zelfs niet de schijn ontstaat van een onbetamelijke belangenverstrengeling.'

Deze tekst is intussen in de Ethische Code opgenomen als een voetnoot bij artikel 8.18.

Advies uitbreiding Gedragslijn voor museale beroepsethiek in verband met de afwezigheid van ethische normen bij mogelijke belangenverstrengeling tussen bestuurders en andere leden van het museale beroepsveld met het museum.

Verantwoording

Naar aanleiding van het openbare debat dat heeft plaatsgevonden over de expositie van de collectie Caldenborgh die heeft plaatsgevonden in Museum Boijmans van Beuningen ('Musea zijn sponsors vooralsnog niet waard' NRC 14 november 2002) heeft de Commissie zich beraden over de vraag of de bestaande gedragsregels in voldoende mate voorzien in belangenverstrengelingen die kunnen ontstaan doordat tentoonstellingen worden georganiseerd waarbij persoonlijke of commerciële belangen van derden in het spel kunnen zijn die de objectiviteit van het tentoonstellingsbeleid van musea kunnen schaden.

De Commissie is van oordeel dat er aanleiding is om de bestaande regels op dit punt te preciseren.

De politieke druk op musea om zich op te stellen als cultureel ondernemer leidt in toenemende mate tot een commercialisering van het museale bedrijf, waarmee ongewenste belangenconflicten of- verstrengelingen kunnen ontstaan. Uit de hieronder gegeven opsomming van de geldende ethische normen blijkt dat de huidige Gedragslijn voor Museale Beroepsethiek niet aansluit op de bepalingen van de Code Cultuursponsoring neergelegd in artikel 7 van die code en anders dan in de ICOM Code of Ethics belangenconflicten bij bruiklenen niet geregeld zijn.

Inventarisatie van bestaande regels

De Gedragslijn

De ethische gedragsregels in de Gedragslijn die betrekking hebben op belangenconflicten:

- Hoofdstuk 6 Persoonlijke verantwoordelijkheid voor de collecties.
Art 6.8 Privé-collecties.

Museummedewerkers, bestuursleden en vrijwilligers, die voor zichzelf voorwerpen verzamelen die overeenkomen met de soort van voorwerpen die het eigen museum verzamelt behoren niet te concurreren met het museum, noch in het verwerven van voorwerpen, noch in enige persoonlijke verzamelactiviteit. Elke vorm van belangenconflict dient vermeden te worden.

- Hoofdstuk 3 Verwervingen ten behoeve van museumcollecties.
Art 3.7 noemt als belangenconflicten
 1. het mededingen met het museum bij het verwerven van voorwerpen door personen betrokken bij het beleid of beheer van het museum, zoals een bestuurslid of een museummedewerker.
 2. Het voordeel hebben van voorkennis door zijn of haar positie bij het museum.

3. Belastingvoordeel bij het te koop aanbieden of schenken aan het museum van een voorwerp door bestuursleden, personeelsleden en hun familie of naaste relaties.
- Hoofdstuk 8 Persoonlijke verantwoordelijkheid ten opzichte van collega's en het museumberoep.
Art 8.4 Andere mogelijke belangenconflicten.
 1. in het algemeen behoren museummedewerkers zich verre te houden van alle handelingen of activiteiten die als belangenconflict kunnen worden uitgelegd.
 2. Zelfs als de arbeidsovereenkomst bepaalde nevenactiviteiten toestaat, kunnen deze toch belangenconflicten lijken te veroorzaken. In zulke gevallen moet men zich strikt aan wet en arbeidsvoorwaarden houden en melding maken bij de gemachtigde functionaris of het bestuur van het museum, waarna stappen ondernomen moeten worden om het eventuele belangenconflict weg te nemen.
 3. Bij nevenactiviteiten behoort grote zorgvuldigheid in acht genomen te worden om botsing tussen correcte uitvoering van officiële taken en verantwoordelijkheden en nevenactiviteiten te voorkomen.

In art 6.8 is de algemene regel vastgelegd.

Concluderend stelt de Gedraglijn belangenconflicten centraal en noemt als voorbeelden van de ene kant het persoonlijk voordeel hebben van en aan de andere kant het plaatsen van het museum in een nadeliger positie (concurreren), waarbij tegenover het persoonlijke voordeel niet altijd een nadeel van het museum hoeft te staan. Ook dient vermeden te worden dat er naar buiten toe de schijn ontstaat van een belangenconflict. Als dat wel het geval is moet dat gemeld worden aan de verantwoordelijke functionaris of bestuur die stappen moet ondernemen om die schijn weg te nemen.

In tegenstelling tot een belangenconflict waarbij het gaat om het dienen van twee tegenstrijdige belangen wordt belangenverstremming waarbij naast een algemeen belang ook een persoonlijk belang, economisch of anderszins, wordt gediend, niet geregeld.

Belangenverstremming kan maar hoeft niet tot een belangenconflict te leiden.

ICOM Code of Ethics

Bepalingen over belangenconflicten zijn te vinden in:

Institutional Ethics

Art 2.5 laatste alinea 'a governing body should never require a member of the museum staff to act in a way that could reasonably be judged to conflict with the provisions of the ICOM Code of Ethics for Museums, or any national law or national or specialist code of ethics. (komt overeen met art 2.5 f in de Gedraglijn).

Acquisitions to Museum Collections

Loans to and from Museums

Art 3.6 bepaalt onder meer 'Any conflict of interest should be avoided particularly where the lender is also funding the exhibition or is associated with the museum exhibiting it '

Art 3.7 Conflicts of Interest.

The collection policy or regulations of a museum should include provisions to ensure that no person involved in the policy or management of that museum, such as a trustee or other member of a governing body, or a member of the museum staff, may compete with the museum for objects, or may take advantage of privileged information received because of his or her position. Should a conflict of interest develop between an individual and the museum, those of the museum should prevail. Special care is also required in considering any offer of an item, either for sale or as a tax-benefit gift, from members of governing bodies, members of staff, or the families and close associates of these persons

Professional Conduct

Private Interests

Art 5.3 bepaalt onder meer 'The professional must be concerned not only with actual personal motivations and interests, but also with the way in which such actions might be construed by the outside observer' (zie art 5.3 b van de Gedragslijn).

Professional Responsibility to Colleagues and the Profession

Other Potential Conflicts of Interest

Art 8.5 bepaalt onder meer 'if a potential conflict arises, the matter should be reported immediately to an appropriate superior officer or the museum governing body and steps taken to rectify the situation'

Opvallend is dat de ICOM Code anders dan de Gedragslijn, bij bruiklenen bepaalt dat belangenconflicten vermeden moeten worden in het bijzonder als de bruikleengever de expositie sponsort of betrokken is bij het museum dat de bruikleen exposeert.

Ook in de ICOM Code wordt uitsluitend over belangenconflicten gesproken en niet over belangenverstrengeling.

Code Cultuursponsoring

1. Definitie van Sponsoring

'De overeenkomst tussen een onderneming (de sponsor) die geld en/of op geld waardeerbare prestaties levert, en een culturele instelling of een organisator van een cultureel evenement (de gesponsorde), die communicatiemogelijkheden, toegangskarten en/of overige faciliteiten als tegenprestatie levert in verband met de door de gesponsorde te verrichten culturele activiteit. Onder sponsoring wordt niet verstaan reclame'.

7. Belangenverstremgeling in bestuur

7.1

'Een bestuurslid, dat tevens de huidige dan wel de potentiële sponsor in de meest algemene zin vertegenwoordigt, dient de overige bestuursleden in kennis te tellen van elke dreigende belangenverstremgeling in het bestuur van de instelling, waarvan in redelijkheid kan worden aangenomen dat die ertoe kan leiden dat concessies worden gedaan aan het inhoudelijke en zakelijke beleid'

7.2

'Van het bestuurslid, tevens vertegenwoordiger van de sponsor, als boven bedoeld, kan door het bestuur worden verlangd zijn functie neer te leggen, indien naar het oordeel van de meerderheid van de overige bestuursleden een verstremgeling als bedoeld in het eerste lid zich voordoet'

Uit de Toelichting op artikel 7

- Dit artikel beoogt een betamelijkheidsregel vast te leggen.
- Belangenverstremgeling als zodanig is niet ongeoorloofd. Wat wel en wat niet als ongeoorloofde belangenverstremgeling wordt aangemerkt, zal per situatie anders beoordeeld worden.

Advies over uitbreiding van de Gedragslijn

De Commissie Museale Gedragslijn komt tot de conclusie dat de bestaande regels niet voldoende voorzien in belangenconflicten die kunnen ontstaan bij bruiklenen en tentoonstellingsbeleid. Zij adviseert daarom het Bestuur Van de Museumvereniging art 3.6 van de Gedragslijn voor Museale Beroepsethiek naar het voorbeeld van de ICOM Code of Ethics aan te vullen met de volgende bepaling:

Ieder belangenconflict dient vermeden te worden.

Speciale voorzorg is vereist indien de bruikleengever tevens sponsor is van de tentoonstelling of deel uitmaakt van het bestuur, de raad van toezicht of het museale beroepsveld van dat museum.

Er dient voor gewaakt te worden dat naar buiten toe zelfs niet de schijn ontstaat van een onbetamelijke belangenverstremgeling.

Augustus 2003